

Jozef Deleu viert 10 jaar Het Liegend Konijn en een nieuwe bundel

'Een schrijver moet altijd nee kunnen zeggen'

75 werd hij gisteren maar rusten doet Jozef Deleu niet. Zijn poëzietijdschrift 'Het Liegend Konijn' is aan de tiende jaargang toe; met 'Overboord' publiceerde hij zijn zevende bundel. Een gesprek over poëzie, de plaag van de overdaad en de plicht om voorbereid te zijn.

Bart Van der Straeten

POËZIE

Tegen de stroom in gaan, Jozef Deleu heeft het zijn hele leven gedaan. In zijn jongere jaren schreef hij Vlaanderen een cultureel geweten via zijn tijdschrift *Ons Erfdeel* en in zijn spaarzaam gepubliceerde, maar altijd spraakmakende lezingen en opiniestukken. Op zijn 65ste begon hij, in een wereld die daar niet op zat te wachten, een tijdschrift met alleen maar poëzie. *Het Liegend Konijn* is inmiddels aan zijn tiende jaargang toe; het aantal lezers groeit nog. En dat terwijl Boek.be in januari nog liet weten dat de verkoop van poëzie in de laatste vijf jaar gehalveerd is en er over de Vlaamse poëzie vooral onheilsberichten opduiken.

Hoe verklaart u die paradox?

"Toen ik tien jaar geleden met *Het Liegend Konijn* begon, was dat de realisatie van een oude droom: een tijdschrift maken met uitsluitend nieuwe poëzie. Het succes van *Het Liegend Konijn* is misschien het gevolg van het feit dat het blad geen enkele poëtica uitsluit. Het tijdschrift is geen kapelletje voor gelijkgestemde dichters. Mijn allerpersoonlijkste smaak is niet dominant. Ik neem ook gedichten op die niet tot mijn favoriete werk behoren. Uitgever André Van Halewyck geeft me daartoe alle ruimte. Er staan in ieder nummer prachtige verzen, maar ook gedichten die onrijp zijn, werk in uitvoering. Ik merk vaak hoe gedichten die eerst in het blad verschenen in gewijzigde vorm in een bundel worden opgenomen. De confrontatie met lezers blijkt van belang voor een dichter. Naarmate het blad in omvang toenam – aanvankelijk 90, nu 250 bladzijden – heb ik ook meer debutanten aan het woord kunnen laten. Samen met Dorian van der Brempt van het Vlaams-Nederlands huis deBuren heb ik vijf jaar geleden de Debuutprijs Het Liegend Konijn opgezet. Die is in enkele jaren een begrip geworden in ons taalgebied en daarbuiten.

En wat die onheilsberichten betreft: poëzie heeft het als kunstkak nooit gemakkelijk gehad. Het is altijd een zaak geweest van een beperkt publiek. Dat vergeet men nu wel eens. Initiatieven als Gedichtendag zijn misschien niet nodig voor wie al veel poëzie leest, maar ze zijn wel nuttig. Een deel van het publiek wordt er op die dag aan herinnerd dat er nog zoiets bestaat als een gedicht."

Vervult het Vlaams Fonds voor de Letteren zijn ondersteunende rol in voldoende mate?

"Ik ben voorstander van zo'n Fonds. Bij toenmalig minister van Cultuur Luc Martens ben ik het nog gaan bepleiten. Ondersteuning op basis van partijpolitieke afhankelijkheid bijvoorbeeld is vandaag niet meer mogelijk. Er is minder willekeur. Dat is een goede zaak. Het Vlaams Fonds voor de Letteren is inmiddels wel een instituut geworden met veel reglementatie. Het moet zelfkritisch zijn en zich blijven afvragen of subsidiëring van auteurs altijd de kwaliteit van de literatuur dient. Dichters die enig metier hebben, evolueren soms tot rederijkers. Ze stellen een bundel samen omdat dat nu eenmaal moet als gesubsidieerd schrijver. Dat kan niet de bedoeling

zijn. Ik ben voorstander van een literatuur die door het volle leven wordt gedreven. Als schrijvers ambtenaren worden, gaat dat ten koste van hun vrijmoedigheid en hun authenticiteit. Een schrijver moet altijd in de mogelijkheid zijn om nee te zeggen tegen de maatschappij waar hij in leeft. In deze moeilijke tijden voor het boek heeft het Fonds ook de opdracht om de publicatie op papier te ondersteunen en de verspreiding van literatuur voluit te faciliteren, in boekhandels en bibliotheken. De invulling van die opdracht is mede bepalend voor de toekomst van de literatuur."

Moeten ook de media niet hun duit in het zakje doen en meer aandacht aan cultuur besteden, aan literatuur en poëzie?

"Het probleem van de media is dat ze commerciële bedrijven zijn, zonder veel ideologische of culturele besognes. Hun finaliteit is winst maken. Als dat ten koste gaat van de intellectuele kwaliteit, dan moet dat maar, is de redenering. Ik weet natuurlijk ook dat een krant maken middelen en lezers vereist om te kunnen overleven. Maar vandaag hebben de verkopers te veel impact op de redacties. Aandacht voor literatuur blijft in enkele kwaliteitskranten nog overeind, maar met mate; ze is nooit evident. De Volksbladen zijn geïnteresseerd in schrijvers die om niet-literaire redenen uit de band springen. Aan recensies komen ze niet meer toe. Het verbaast me dat men het publiek verwaarloost dat bereid is meer te betalen voor kwaliteit."

Ook de openbare omroep krijgt geregeld kritiek omdat ze haar culturele opdracht onvoldoende zou vervullen. Terecht?

"Uiteraard heeft de VRT als openbare omroep een dwingende opdracht op het vlak van kunst en cultuur. De finaliteit van de VRT is niet winst maken, maar prachtige programma's voor een zo groot mogelijk publiek. De nieuwsdienst bijvoorbeeld slaagt daar over het algemeen uitstekend in. Maar het gebeurt nog onvoldoende op het vlak van kunst en literatuur in het bijzonder. Dat de VRT geen programma over boeken kan realiseren, vind ik onaanvaardbaar. Als lid van de Raad van Bestuur van de VRT mag ik me niet met de inhoud van de programma's bemoeien, maar als schrijver en kijker mag ik wel vinden dat de omroep hierin tekort schiet."

De vraag is of 'de hardwerkende Vlaming' daar nog wakker van ligt.

"De maat van 'de hardwerkende Vlaming' is materialistisch. De dynamiek van onze gemeenschap wordt bedreigd door zelfvoldaanheid. Sociale betrokkenheid en solidariteit dreigen niet langer een wezenlijk onderdeel te vormen van onze culturele traditie. Dertig jaar geleden lanceerde ik het neologisme 'vlaamskiljon'. Dat is een persoon die zich puur om de status op onze cultuur beroept zonder er een bijdrage aan te leveren. Het 'vlaamskiljonisme' heeft niets te maken met het historisch cultuurflamingantisme, dat een rechtmatig streven is voor de erkenning van de eigen taal en cultuur. Het 'vlaamskiljonisme' heeft de culturele invulling van de Vlaamse emancipatie verwaarloosd en verdrongen. De welvaart is toegenomen, maar er is meer armoede dan vroeger en er zijn ook meer jonge werklozen. Voor sommige 'hardwerkende Vlamingen' zijn dat te verwaarlozen feiten. Met het wapen waar ik over beschik, probeer ik de aandacht te vestigen op poëzie. Dichters, kunstenaars in het algemeen, zijn dragers bij uitstek van de immateriële toekomst. Kunst is het voornaamste erfdeel. De onderwaardering van kunst en cultuur door veel Vlaamse politici en een deel van de maatschappelijke elite ergert mij mateloos. Maar het maakt me niet cynisch. Cynisme vind ik een zwakgebod, iets voor gearriveerden."

Beschouwt u poëzie schrijven als een politieke daad? Is een gedicht een vorm van verzet? U

noemt het in een gedicht: 'essentie zonder overdaad'.

"Poëzie is voor mij een zoektocht naar essentie, kwaliteit van leven. Poëzie is voor mij, zoals alle kunst, een daad van verzet tegen banaliteit en oppervlakkigheid. De mens is ongevraagd in het leven gelegd. Hij zoekt de juiste woorden om de dingen die hij niet begrijpt of die hem verontrusten een naam te geven. Wat poëzie betreft, vind ik dat overdaad in taal belemmerend werkt. Ik heb een hekel aan welig tierende woordschurft."

Is overdaad in algemene zin het probleem van deze tijd? Het begrip staat ook centraal in uw nieuwe bundel 'Overboord'.

"Er is te veel van alles. Er worden behoeften gecreëerd om mensen nieuwe producten te kunnen aansmeren. Vaak voegen ze niets toe aan wat bestaat. Overvloed bedreigt de kritische zin en slaat het publiek met verdoving en gelatenheid. Dat geldt ook voor de massa informatie die over ons wordt uitgestort. Altijd meer van hetzelfde en altijd maar trivialer en oppervlakkiger. Luciditeit en zindelijk denken komen daardoor in het gedrang. De kuddegeest breidt uit. Shoppen wordt een soort heilsboodschap. Wij zijn alleen als consumenten interessant. En moeten vooral daarom in leven blijven."

Aan 'Overboord' gaat een motto vooraf van Seneca: "Laat ons het lot voorbereid aantreffen, klaar om te gaan". Kan men ooit genoeg voorbereid zijn?

"Dat motto gebruikte ik ook al voor 'hiernamaals', een themanummer van *Het Liegend Konijn* uit 2005. Ik vind dat tot nu toe het beste nummer in de reeks. Het bevat veel onvergetelijke verzen. Voorbereid zijn wil zeggen dat je beseft dat het ieder moment gedaan kan zijn. Is dat besef dramatisch? Nee, het is een feit. Alles wat nu nog komt, is dankbaar meegenomen. Het leven beleef ik nog intenser dan vroeger. Ik hoop nog lang met *Het Liegend Konijn* door te kunnen gaan. Bij leven en welzijn. Lucide mogen blijven en creatief, dat is mijn hoop, samen met mijn Geliefde en de Dierbaren. Maar altijd betrokken bij het bestaan, strijdbaar, nooit onverschillig. En vooral wil ik dagelijks blijven kijken hoe het leven verdwijnt, maar ook altijd weer herneemt. Die gang van de seizoenen beleven, waar we geen greep op hebben. Dat wonder dus."

Het Liegend Konijn, jaargang 10 (2012), nr. 1, Van Halewyck/Van Gennep, 264 p., 20,00 euro
3,5 sterren

Jozef Deleu, *Overboord*, Van Halewyck/Van Gennep, 80 p., 15,00 euro
3,5 sterren